

**Українська мова. 4 клас.
Посібник-практикум. НУШ**

КУПИТИ

У посібнику подано основний теоретичний матеріал та практичні завдання, зміст яких відповідає Державному стандарту початкової освіти та Типовим освітнім програмам. Теоретичний матеріал містить основні визначення, правила, схеми, таблиці, зразки записів, практичні поради. Запропоновано різноманітні завдання та вправи, які сприятимуть ефективному засвоєнню, закріпленню, узагальненню та систематизації мовних знань та умінь, розвитку зв'язного мовлення молодших школярів. Посібник можна використовувати на будь-якому етапі уроку, для організації самостійної роботи учнів удома, для підготовки до контрольних робіт та державної підсумкової атестації, під час проведення додаткових занять. Для вчителів початкових класів, четвертокласників та їх батьків.

Н.Б. Шост

УКРАЇНСЬКА МОВА

Посібник-практикум

4 клас

- Теоретичний матеріал
- Практичні завдання

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

Богдан

УДК 811.161.2(075.2)
Ш 78

Шост Н.Б.

Ш 78 Українська мова : посібник-практикум : 4 кл. / Н.Б. Шост. —
Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2021. — 64 с.

ISBN 978-966-10-7064-5

У посібнику подано основний теоретичний матеріал та практичні завдання, зміст яких відповідає Державному стандарту початкової освіти та Типовим освітнім програмам.

Теоретичний матеріал містить основні визначення, правила, схеми, таблиці, зразки записів, практичні поради.

Запропоновано різноманітні завдання та вправи, які сприятимуть ефективному засвоєнню, закріпленню, узагальненню та систематизації мовних знань та умінь, розвитку зв'язного мовлення молодших школярів.

Посібник можна використовувати на будь-якому етапі уроку, для організації самостійної роботи учнів удома, для підготовки до контрольних робіт та державної підсумкової атестації, під час проведення додаткових занять.

Для вчителів початкових класів, четвертокласників та їх батьків.

УДК 811.161.2(075.2)

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.*

ISBN 978-966-10-7064-5

© Навчальна книга – Богдан, виключна
ліцензія на видання, оригінал-макет, 2021

Розділ I

МОВА І МОВЛЕННЯ. ТЕКСТ

Мова — найважливіший засіб спілкування.

Свої думки люди найчастіше передають одне одному в усній формі, тобто за допомогою *усного мовлення*. Усе написане або надруковане — це *писемне мовлення*.

Культура мовлення — це правильність, точність, виразність вимовленого чи написаного слова.

Усне і писемне мовлення складається з речень. Речення, пов'язані між собою за змістом, утворюють **текст**.

До тексту можна дібрати **заголовок**, який передає найважливіше, про що йдеться в тексті.

Кожний текст створюється з певною **метою**. Це його основна думка. У тексті про щось або про когось розповідається, доводиться якась думка чи описується предмет (подія, явище). Це його **тема**.

Текст складається з **трьох частин** — **зачину**, **основної частини** і **заключної частини** (кінцівки).

Тексти бувають різних видів: **розповідь**, **опис**, **міркування**, **есе**.

Текст-розповідь

Мета — повідомити, розповісти про щось чи когось.	
Зачин	Час і місце події.
Основна частина	Розгортання події.
Заключна частина (кінцівка)	Завершення події.

Зразок.**Яблунька**

Посадив садівник у саду дику яблуньку. Зрізав зелену верхівку. Розколов стовбурець і увіткнув молодий пагінець від садової яблуньки.

Захворіла яблунька. Але скоро одужала й зрослася з чужою гілкою. П'є гілочка соки дикої яблуньки і росте швидко...

Через три роки дерево зацвіло білими запашними квітами. Восени на яблуньці рум'яніли великі плоди.

За Костянтином Ушинським

Текст-опис

Мета — описати щось чи когось	
Зачин	Загальне враження чи уявлення про предмет (явище).
Основна частина	Опис предмета (явища).
Заклучна частина (кінцівка)	Висновок.

Зразок.

На сонячних пагорбках з'являються жовті квіточки. Вони нагадують краплини сонця. Це — мати-й-мачуха. Великі зелені листочки цієї рослини не зовсім звичайні. Верхня частина листочка зелена і гладенька. Якщо прикладеш його до щоби, то відчуєш холодок. Нижня частина листочка вкрита білими ворсинками, які на дотик викликають відчуття тепла. У народі кажуть: один бік зігріває, як мати рідна, а другий холодний, ніби мачуха.

Текст-міркування

Мета — довести думку, твердження.	
Зачин	Твердження, яке потрібно довести.
Основна частина	Доведення.
Заключна частина (кінцівка)	Висновок.

Зразок.

Щоб бути здоровим, потрібно якомога більше рухатися.

Ранкова зарядка, спортивні ігри, прогулянки на свіжому повітрі, танці, посильна фізична праця зміцнюють серце, формують правильну поставу, розвивають м'язи.

Рухатися необхідно протягом усього дня, використовуючи для цього кожен можливість.

Есе

Мета — висловити власну думку, показати своє ставлення до події, явища чи предмета.

Створюючи есе, не потрібно дотримуватися якоїсь обов'язкової форми (вступу, основної частини, висновку). Слова «я думаю» («на мою думку»), «я впевнений (впевнена)», «я переконаний (переконана)» допоможуть підкреслити, що це власна думка автора тексту.

Зразок.

Книжковий ковчег

Понад усе на світі я люблю книги. Якби їм загрожував усесвітній потоп, я поспішила б збудувати Книжковий ковчег для всіх своїх улюбленців. Зрозуміло, що чим менший був би

ковчег, тим мені було б важче. Добре, коли б у ньому могли вміститися сотні чи навіть тисячі книг. А якщо лише кілька, наприклад, три? Це був би дуже складний вибір.

І все ж, які з безлічі книг увійшли би до обраних, заповітних? Які я спробувала б урятувати від потопу?

Перша книга — це, звичайно, «Буквар». Бо саме він відкрив мені такий неосяжний світ слова. «Буквар» прийшов до мене, коли я була ще маленькою, і повинен зостатися зі мною назавжди.

Друга книга — це «Кобзар» Тараса Шевченка. Бо коли мій ковчег пристане до берега, я із завмиранням серця зможу побачити, як «тече вода з-під явора яром на долину» і як «хлюпочуться качаточка поміж осокою».

І, насамкінець, третя книга — «Українські народні казки». Їх мені читала мама, коли я була ще в колиці. Їх я сама перечитувала згодом. Їх люблю гортати й тепер.

Переконана, що на такому Книжковому ковчезі мені жодні потопи не страшні.

Учениця 4-го класу,
Білецька Оксана

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

1. Прочитай вірш. Визнач його основну думку.

Як парость виноградної лози,
плекайте мову. Пильно й ненастанно
політь бур'ян. Чистіша від сльози
вона хай буде. Вірно і слухняно
нехай вона щоразу служить вам,
хоч і живе своїм живим життям...

Максим Рильський

2. Добери і запиши синоніми до слова *плекайте*.
3. Випиши з вірша спонукальні речення.

2. Добери і запиши якомога більше прикметників, які б характеризували українську мову.

Українська мова милозвучна, ..., ...

3. 1. Прочитай текст. Визнач його тему і мету. Добери заголовок.

Уже понад п'ятнадцять століть **височіє** на дніпровських схилах золотoverхий Київ. Він завжди приваблював пожадливих ворогів своєю красою і багатством. Захищаючи місто від монголів, печенігів, кияни насипали земляні вали. Так вони перетворювали місто на фортецю. Для доброзичливих людей будували ворота. **Найкращі** з них — Золоті. Ніхто з ворогів не зайшов у місто через ці ворота.

2. Побудуй звукові схеми виділених у тексті слів.

4. Прочитай текст. Знайди в ньому недоліки. Поміркуй, як їх можна виправити. Запиши удосконалений текст. Визнач його основну думку.

Лісовий лікар

Хто охороняє здоров'я дерев? Це робить великий друг лісу — дятел. Цілий день дятел проводить медичний огляд своєї ділянки. Дятел перелітає з дерева на дерево, заглядає в кожну щілину. Від гострого дзьоба дятла не схватись жодній шкідливій комасі.

За Юрієм Старостенком

5. Прочитай текст. Визнач його тип. Поділи текст на логічно закінчені частини, склади план, добери заголовок.

Цю незвичайну для нас тварину ви, напевне, бачили лише по телевізору, на сторінках книжок чи у зоопарку. І це не випадково. Адже кенгуру живуть лише в Австралії. Вони належать до сумчастих: на животі в них є утворена шкірою сумка. У ній мама виношує маленьких кенгурят. Підростаючи, вони починають самостійно, без маминої допомоги, шукати собі їжу. Кенгуру можуть бути різного зросту: деякі зовсім неви-

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ